

Kurzus kódja(i): BBN-FLM-101.05

Kurzus címe: Filmelmélet alapozó: Filmesztétikai alapfogalmak

Tanár neve: Pusztai Beáta

Kurzus időpontja, helye: hétfő 14.30–16.00, Múzeum krt. 6-8., fszt. 34. (Kovács Máté terem)

Kurzus típusa: Előadás

Kurzus leírása: A tantárgy célja a film – vagyis az élőszereplős és az animációs mozgóképművészet médiumainak bemutatása: technológia- és formatörténeti, esztétikai és (pop)kulturális megközelítésben.

A félév során gazdag filmes példaanyag segítségével megismerkedünk a filmi közlés elemi egységeivel: a képkompozícióval, a képkötések általi jelentésteremtés szabályaival és kreatív lehetőségeivel, valamint a mozgóképes elbeszélés és a műfaji gondolkodás jellegzetességeivel.

A filmesztétika alapfogalmainak, a filmelemzés alapvető módszereinek és kontextusainak elsajátításán keresztül arra törekszünk, hogy megalapozzunk egy olyan (film)esztétikai ítélőképességet, amelyre később biztonsággal építhetők bonyolultabb elemzési, értelmezési és kritikai tevékenységek.

Az órai tananyagok megosztásához az egyetem Canvas rendszerét használjuk: <https://canvas.elte.hu>, ahol a „Vezérlőpult” vagy a „Kurzusok” fülön tudnak belépni az óránknak dedikált felületre.

A félév témakörei:

1–2. A mozgókép technológiai és mediális jellemzői

Miként jön létre a mozgás, „az élet illúziója” a filmvászonon és a néző tudatában? Hol a film helye a művészeti ágak között, a magas- és a tömegkultúrában? Mi különbözteti meg a filmet társzművészetektől, a színháztól, az irodalomtól, a képzőművészetektől? A médiumspecifikusság elmélete és gyakorlata: mit mondanak a klasszikus filmteoretikusok az esszenciális mozgóképről, „az abszolút filmről”?

– Az órára megtekintendő: *A rajzoló szerződése* (r. Peter Greenaway, 1982)

3. A filmkép tulajdonságai: a keret és a kompozíció

Hogyan viszonyul a fotografikus mozgókép más képtípusokhoz? Mi a szerepe a keretnek és az általa lehatárolt képtartalomnak, az egyes kompozíciónak a mozgókép esztétikájában, a filmi jelentésteremtésben?

– Az órára megtekintendő: *Ragyogás* (r. Stanley Kubrick, 1980)

4. A filmkép tulajdonságai: a tér megszervezése

Hogyan jön létre a folyamatos, háromdimenziós tér érzete a kétdimenziós filmszalagon? Milyen speciális szabályai vannak a filmbeli téralkotásnak?

– Az órára megtekintendő: *Mi a neved?* (r. Sinkai Makoto, 2016)

5. A filmkép tulajdonságai: az idő szabályozása

Hogyan ábrázolja a film az időt? Milyen bevett formái vannak az időtartam, az időérzet manipulálásának a filmben?

– Az órára megtekintendő: *Werckmeister harmóniák* (r. Tarr Béla, 2000)

6. A filmkép tulajdonságai: a nézőpont

Kinek a szemével látunk a filmben? Mitől válik egy filmkép, egy látvány „szubjektívvé”? Hogyan ábrázolhatók mentális állapotok a filmben?

– Az órára megtekintendő: *Hátsó ablak* (r. Alfred Hitchcock, 1954)

7. Az animációs film: az animációs filmmédium és formái

Az animáció mint trükkfilm. Összevetve a folyamatos filmfelvételi eljárással készülő élőszereplős filmmel, milyen médium- és formaspecifikus sajátosságait ragadhatjuk meg a kockáról kockára animált létmódnak? Milyen formáit, fajtáit különíthetjük el az animációs filmmédiumnak?

– Az órára megtekintendő: *Kubo és a varázshúrok* (r. Travis Knight, 2016)

8. Az animációs film: forma és tartalom egysége az elbeszélésben

Milyen lehetőségeket rejt magában a hibrid (*mixed media*) film, a mozgóképes médiumkeverés és az animációs formakeverés? Hogyan állítja a film a különböző animációs formákat az elbeszélés szolgálatába?

– Az órára megtekintendő: *Roger nyúl a pácban* (r. Robert Zemeckis, 1988)

9. Interpretáció: egy film értelmezésének alapvető összefüggései

Létezhet-e, és értelmezhető-e egy film, és általában egy műalkotás, önmagában, egy „légüres térben”? Az egyedi filmalkotás kontextusokba ágyazódik, amely összefüggések támpontokat nyújtanak számunkra az adott film értelmezéséhez. Az elemzés szempontja lehet például: műfajiság és stílus, szerzői (általában rendezői) életmű, médium- és kulturaközi kapcsolatok (főként adaptáció). A félév hátralévő részében ezen összefüggések feltérképezésére teszünk kísérletet, a filmelmélet és konkrét filmpéldák összehasonlító elemzésének segítségével.

– Az órára megtekintendő: *Perfect Blue* (r. Kon Szatosi, 1997)

10–11. A filmadaptáció: objektív leírás vagy szubjektív értékkategória?

Mit értünk filmadaptáció alatt? Milyen mediális, műfaji, kulturális, tér- és időbeli határokat léphet át egy filmadaptáció, és ezen határtörések milyen nézői igényeket és kihívásokat jelenthetnek? Hogyan változott a filmfeldolgozások megítélése és a velük szemben támasztott elvárások rendszere az idők során? Milyen egy „jó adaptáció” napjainkban?

– Az órára megtekintendő: *Rómeó + Júlia* (r. Baz Luhrmann, 1996)

– Hozzá ajánlott olvasmány: *Rómeó és Júlia* (William Shakespeare, 1597)

12–13. A filmműfaj: műfaji hierarchia, műfajportré és műfajkeverés

Mi a műfaj? Melyek azok a tematikai, stílári és egyéb jellemzők, amelyek alapján filmek egy csoportját műfajnak, szűkebben alműfajnak vagy éppen tágabban műfajcsaládnak nevezhetjük? A műfajkeverés módozatait egy összehasonlító filmelemzési gyakorlaton keresztül vizsgáljuk.

– Az órára megtekintendő: *Wall-E* (r. Andrew Stanton, 2008)

– Hozzá ajánlott filmként: *Utazók* (r. Morten Tyldum, 2016)

Kurzus teljesítésének követelményei: A félévet írásbeli vizsga zárja, amelynek során a hallgatónak az órai előadásokon elhangzottakra, az órai diasorokon megosztott anyagra, az órán vetített filmekre, filmrészletekre, a kötelezően megnézendő filmekre és a kötelező olvasmányok listáján szereplő szövegekre vonatkozóan kell feladatokat megoldaniuk.

Elsajátítandó kompetenciák és módszerek A filmelemzés alapvető módszertani sajátosságainak, a film elemző és esztétikai vizsgálatának, a film médiumának sajátos esztétikai jellemzőinek megismerése. Olyan (film)esztétikai ítélőképesség megalapozása, amelyre később bonyolultabb elemzési tevékenységek építhetők.

Kötelező / ajánlott filmek: A kötelező filmeket lásd fentebb, az egyes témakörök leírásában: „az órára megtekintendő” címkével.

Kötelező / ajánlott irodalom: Kötelező olvasmányok:

Aumont, Jacques – Marie, Michel: A filmelemzés meghatározása. In: *A kortárs filmelmélet útjai* (szerk.: Vajdovich Györgyi) Budapest: Palatinus Kiadó, 2004.

pp. 9–42.

Balázs Béla: *A látható ember. A film szelleme*. Budapest: Gondolat Kiadó, 1984. pp. 17–88. (A könyv új kiadása: Budapest: Palatinus Kiadó, 2005. pp. 15–68.)

Bazin, André: Korunk nyelve, A fénykép ontológiája. In: André Bazin: *Mi a film?* Budapest: Osiris Kiadó, 1995. pp. 7–15., 16–23.

Bíró Yvette: A film formanyelve. (A film mint kifejezési forma, A film mint műalkotás, A kép mint a film legkisebb autonóm egysége) In: Bíró Yvette: *A hetedik művészet*. Budapest: Osiris Kiadó, 1994. pp. 15–81.

Király Jenő: A műfaji film elmélete. In: Király Jenő: *Mágikus mozi*. Budapest: Korona Kiadó, 1998. pp. 53–84.

Kovács András Bálint: A műelemzés célja, A mozgókép mint látvány. In: Kovács: *Mozgóképelemzés*. Budapest: Új Palatinus Könyvesház, 2009. pp. 11–49.

Panofsky, Erwin: A mozgókép stílusa és közege. In: Kenedi János (szerk.): *A film és a többi művészet*. Budapest: Gondolat Kiadó, 1977. pp. 151–177.

Ajánlott könyvek/kézikönyvek:

Bordwell, David – Thompson, Kristin: *A film története*. Budapest: Új Palatinus Könyvesház, 2007.

Bordwell, David – Thompson, Kristin – Smith, Jeff: *Film Art. An Introduction*. 13. kiadás. New York: McGraw Hill, 2024.

Film- és médiafogalmak kissszótára. Budapest: Korona Kiadó, 2002.

Pintea, Pascal: *Speciális effektek*. Budapest: Alexandra Kiadó, 2004.

Szabó Gábor: *Filmes könyv. Hogyan kommunikál a film?* Budapest: Ab Ovo Kiadó, 2002.
